

ORIJENTACIJE

OSNOVNA TEOLOŠKA NAČELA NOVOG OBREDA KRŠTENJA

Zvezdan Linić

Sakrament je krštenja oduvijek polazište vjerničkog razmišljanja. Želimo ovdje dotaknuti taj sakrament u njegovu doktrinalnom okviru, a jednako tako i u praktičnom pogledu njegova obredno-liturgijskog ostvarivanja. Posebno želimo naglasiti upravo taj „praktični” vid, budući da je često u Crkvi to i izvor i mjesto teološkog zaključivanja. „Ortopraksija” je zrcalo „ortodoksije”. U ovom kratkom osvrtu želimo se zadržati na nekim važnijim teološkim načelima u okviru novog obreda krštenja.¹ Sigurno je da se više ne može govoriti o nekom u strogom smislu riječi „novom obredu”, budući da ima iza sebe već praksu liturgijskog obavljanja od 14 godina. Ipak, još su uvijek za našu današnju praksu elementi novih obrednika vrlo izazovni i poticajni, pa je vrijedno o njima raspravljati. Možda je u ovom trenutku, dok katkada kao da doživljavamo neku zasićenost novošću i neku tendenciju ukrućivanja u liturgijskom odvijanju različitih obreda, vrlo prikladno ponovno osvježiti neke naglaske koji su nam u tim novim obrednicima na dohvat.

Drugi je vatikanski sabor odredio da se Red krštenja djece iz Rimskog obrednika preradi. Isti je Sabor odredio da se preuredi i Red krštenja odraslih.² Možemo ipak već ovdje na početku reći da se u ostvarenim rezultatima Sve-

tog zbora za bogoštovlje nije više radilo samo o nekoj „preradi”, nego zaista o sasvim novom obredu sakramenta krštenja djece. Bilo je potrebno učiniti tolike preinake i pristupiti temeljitoj preobrazbi toga sakramenta.

Pema odredbama II. vatikanskog sabora bilo je sugerirano da se najprije pristupi i ostvari obnovljeni Red inicijacije odraslih.³ Bilo je ta-

¹ Dok govorimo o „novom” Redu krštenja, onda se to tiče prvenstveno obrednika: RIMSKI OBREDNIK: RED KRŠTENJA, izdan u Rimu 1969, a u hrvatskom prijevodu u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1970. Isto ćemo se tako češće pozivati i na dva druga izvora: RIMSKI PONTIFIKAL: RED POTVRDE, izdan u Rimu 1971, a u izdanju Kršćanske sadašnjosti u Zagrebu 1972; i konačno RIMSKI OBREDNIK: RED PRISTUPA ODRASLIH U KRŠĆANSTVO, izdan u Rimu 1972, a u izdanju Kršćanske sadašnjosti u Zagrebu 1974. U ovom članku služiti ćemo se za ta izdanja slijedećim kraticama. RK (za Red krštenja), RP (za Red potvrde) i RI (za Red inicijacije).

² Usp. II. VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija „Sacrosanctum Concilium” o svetoj liturgiji, br. 64–70. U članku će se taj dokument citirati uobičajenom kraticom. SC.

³ Usporedi i sam raspored odredbi u liturgijskoj konstituciji SC. Pod brojem 64 govori se. „Neka se obnovi katekumenat odraslih...” U broju 66. „Neka se prerade oba obreda za krštenje odraslih, i jednostavni i svečani...” I tek tada u broju 67 i dalje govori se o krštenju djece: „Neka se preradi obred krštenja djece i prilagodi pravom stanju djetinjstva...”

ko sugerirano zbog osjetljivosti Crkve za misije i misijske krajeve gdje se uglavnom krste odrasli. Međutim, i taj je posao tražio pomno istraživanje i mnogo truda, tako da se oduljio sve do godine 1972. U međuvremenu je Vijeće za provedbu Kōnstitucije o svetom bogoslužju izvršilo preradbu sakramenta krštenja djece i Sveti je zbor za bogoštovlje, po posebnom ovlaštenju samoga Prvosvećenika, proglasio Red krštenja djece i odredio da se primjenjuje od 8. rujna 1969.⁴

U ovom članku želimo, nakon letimičnog povijesnog uvida u Red krštenja, pogledati u okviru triju naslova neka osnovna teološka načela novog obreda krštenja. Ograničit ćemo se na tri teološka načela: kako novi Red krštenja vrednuje uklapanje u cjelokupni Red kršćanske inicijacije, zatim vezu sakramenta krštenja i vjere, te konačno naglašena crkvenost u rubrikama novog Reda krštenja. Kroz ove naslove vjerujemo da ćemo moći dodirnuti neke osnovne novosti Reda krštenja danas.

IZ POVIJESTI REDA KRŠTENJA

Već više od 13 stoljeća Crkva prakticira u većini slučajeva krštenje male djece. Čudno je da uz tu dugotrajnu praksu krštenja male djece, negdje od 6. st. pa nadalje, Crkva zapravo nije imala neki Red krštenja vlastit upravo djeci, novorođenčadi. U važećim rubrikama pristupalo se novorođenčadi kao da oni sami čuju, razumiju i mogu odgovarati na sva pitanja i zahtjeve liturgijskog slavlja krštenja.

Inicijacija male djece kroz vjekove sačinjavala je sastavni dio inicijacije odraslih. Već u apostolsko vrijeme djeca su primala krštenje u zajedništvu s odraslima koji su prigrlili vjeru.⁵ Bili su doduše nesposobni da sami odgovaraju na njihova pitanja, ali su to činili u istom liturgijskom činu njihovi roditelji odnosno kumovi. Osjećaj zajedništva prvih kršćanskih zajednica i žar roditelja opravdavali su tu praksu i nitko nije postavljao o tome posebna pitanja. Taj se običaj produljio i nakon 6. st., kad nastaje u Crkvi praksa gotovo isključivog krštenja male djece. Pridonijela je tome i teološka misao o istočnom grijehu koji je jednako prisutan u djeci kao i u odraslima, i o nužnosti sakramenta krštenja u

otklanjanju tog grijeha kao jedinstvene prepreke za puni milosni život djece Božje, za spasenje. A uz to se u kontekstu te nužnosti sakramenta krštenja ljudi suočavaju sa sve većim i čestim mortalitetom djece, pa se požuruje taj sakramenat kako djeca ne bi umrla u tom grijehu. Čak će i Sabor u Firenci 1442. godine zbog opasnosti od smrti, i da se djeca oslobode đavolskog jarma istočnog grijeha, što ga jedino sakramenat krštenja otklanja, narediti da se više ne poštuje niti neka postupnost ili vremenski razmak u dijeljenju sakramenta kroz stupnjeve katekumenata, nego neka se djeca krste „što prije” (*quamprimum*).⁶

Što se tiče povijesti samog Reda krštenja, vidimo kako se s djecom u prvim kršćanskim stoljećima postupalo kao i s odraslima, tj. postupno su primali po različitim slavljinama katekumenata i konačnog sakramentalnog slavlja taj dar krštenja. Sabor u Firenci na istom mjestu jasno govori da se to više ne mora produživati kroz 40 ili 80 dana (niti činjenicu čekanja, niti proces samog slavlja krštenja sa svim obredima katekumenata). Inzistiranje Crkve (ne bez teološke refleksije i pastoralne potrebe) na tom „*quamprimum*” očito zahtijeva i neke preinake u podjeljivanju tog sakramenta. Prva je preinaka najvažnija: objedinilo se u jedno slavlje sva katekumenska slavlja (otklinjanja, egzorcizmi, predaje, provjere i sl.) zajedno s krsnim slavljem. Pritom se stvari nisu skraćivale niti prilagođivale.

U svim se tim stoljećima zapravo radilo o Redu krštenja za odrasle, a primjenjivalo se na

⁴ Usp. SVETI ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, Odredba: RK, str. 5.

⁵ U tom smislu upućujem na egzegezu onih mjesta u kojima se spominje obraćenje i krštenje cijelih obitelji, domova: to onda pretpostavlja i krštenje djece u toj obitelji. Npr: 1 Kor 1,16: „Krstih i Stefanin dom.”; Dj 16,15. „Pošto se krsti Lidija i njezin dom.”; Dj 16,33: „... pa se odmah krsti on i svi njegovi.” Postoji i daljnja potvrđivanja istog mišljenja kroz tekstove Novog zavjeta. Spominjem posebno pokušaj O. Cullmanna, *Le baptême des enfants*, str. 63–69, gdje autor povezuje dva citata iz Novog zavjeta i upozorava na krsni kontekst: Dj 8,36. „Evo vode! Što p r i j e č i da se krstim!” I drugi citat iz Lk 18,16. „Pustite dječicu neka dolaze k meni i ne p r i j e č i t e im, jer takvih je kraljevstvo Božje!”

⁶ Usporedi DS 1349.

djecu. Prvi, barem prema naslovu, adaptirani Red krštenja za djecu izdan je u povijesti liturgije krštenja tek po Tridentinskom saboru, tj. u jeku reforme koja je zahvatila Crkvu u tim vremenima na svakom planu. U tom zamahu reforme papa Pavao V. godine 1614. izdaje prvi službeni RED KRŠTENJA DJECE (Ordo baptismi parvulorum). To je sigurno progres u odnosu na sve prije rečeno. Učinjeni su znatni koraci u vidu pojednostavljenja i objedinjenja svih krsnih obreda.

Gledajući na taj Red krštenja (koji je vrijedio sve do ovog novog Reda krštenja Pavla VI. o kojem govorimo), možemo navesti neke opaske i poteškoće. Najprije, prihvatila se praksa da se djecu krsti „čim prije”, a to znači da se ne mora čekati ili poštivati dinamika liturgijskih vremena.⁷ Nadalje, u tom Redu krštenja obredi nisu pojednostavljeni, nego bi se čak moglo reći da se neke stvari i dodalo, jače naglasilo. To se dogodilo upravo zato jer mala djeca više nisu sudjelovala u tzv. „korizmenim sastancima” katekumena, pa se zbog toga trebalo povećati obredne elemente da se nadoknadi katehetski elemenat. Sama struktura obreda sačuvala je osnovne crte klasičnog postupka kod pristupa u kršćanstvo: ulaz u katekumenat – uvodni obredi kod krštenja, priprava katekumena – pretkrsni obredi, i krsno slavlje. Nadalje, koliko god je naslov Reda krštenja djece Pavla V. obećavao, ipak je rezultat bio ispod očekivanja. Naime, obred se nije obazirao na specifičnu dob i stanje djeteta, nego je zapravo to ostao obred krštenja odraslih s tek nekim malim izmjenama. To se vidjelo već od prvih riječi kojima se pristupalo djetetu kao da je riječ o odraslom čovjeku: „N..., što tražiš od Crkve Božje?” Isti način tretiranja djeteta kao odraslog čovjeka ostaje do konca obreda. Uvijek se ostajalo kod te fikcije da samo dijete odgovara i prihvaća krštenje, ispovijeda vjeru i odriče se đavla i sl. Doduše, uvijek su na ta pitanja odgovarali kumovi, ali ta fikcija direktnog govora djetetu oduzimala je tom krsnom dijalogu karakter ozbiljnosti i istinitosti. Posebno se to osjećalo u tzv. direktnom govoru u najsvečanijem traženju ispovijesti vjere. Usprkos svećanih riječi sam obred gubi potreban naglasak ozbiljnosti i nužne dubine u odnosu na taj prvi susret Boga

s čovjekom, obitelji i Crkve Kristove. Upravo je to naglasio II. vat. sabor kad traži da se preradi obred krštenja djece i prilagodi pravom stanju djetinjstva.⁸

KRŠTENJE – SAKRAMENAT KRŠĆANSKE INICIJACIJE

To je prastara istina sakramenta krštenja koja proizlazi iz stoljetne tradicije prve Crkve. Vidi se iz prakse dijeljenja prvih triju sakramenata: krštenje, potvrda i euharistija u klasičnim stoljećima kršćanske liturgije. Prva stoljeća koja poznaju u većini slučajeva pristup odraslih kršćanstvu poznaju i u okviru jednog liturgijskog slavlja podjelu i primanje tih triju sakramenata kršćanske inicijacije. Tek po tome čovjek dolazi do punine uzrasta Kristova vjernika. Praksa Crkve u kasnijim stoljećima različito je liturgijski izražavala to jedinstvo kršćanske inicijacije. Na Istoku je načelo jedinstva tih triju sakramenata bilo presudno. Zato se dijeljenje tih triju sakramenata u jednom liturgijskom slavlju sačuvalo u praksi Crkve Istoka i pored generaliziranja krštenja male djece. Već se dojenčadi davalo i daje u istom liturgijskom slavlju sva tri sakramenta.

Zapad u tom pogledu pozna drukčiji razvoj stvari. Osoba biskupa sve je prisutnija kao znak crkvenosti i crkvene povezanosti u jedno. Budući da biskup ne može stići u svakom času i na svakom mjestu krstiti „quamprimum” svu djecu—dojenčad koja se rode, to se onda rezerviralo za biskupa sakramenat potvrde sa svim eklezijalnim elementima koja prate taj sakramenat. Isto se tako osobni angažman i svjesno prihvaćanje vjere, predanje Isusu Kristu i spremnost svjedočiti za vjeru, povezalo s tim sakramentom i s prikladnijom dobi negoli je to dob novorođenčadi. I tako se u praksi sve više i više u ranom srednjem vijeku stvara razmak u dijeljenju tih sakramenata. Teologija isto tako neka-ko neovisno razmatra o tim sakramentima i u

⁷ U najstarija kršćanska vremena, a djelomično i u srednjem vijeku krstilo se odrasle, a zato i djecu – jer nema za njih posebnog obreda – uz blagdane Uskrsa i Duhova.

⁸ SC 67.

raspravama skolastičkim vjekova teologije sve više i više imamo razvijenu sakramentologiju „in specie”, gdje se o svakom pojedinom sakramentu govori posebno. Nestaje u teološkom i vjerničkom mentalitetu osjećaj jedinstva sakramenata kršćanske inicijacije. Dok je sakrament krštenja „nužno” potreban za spasenje, daljnji sakramenti nisu u tom istom skolastičkom kontekstu i zato se sve više gubi osjećaj jedinstva tih sakramenata koji je prvoj Crkvi bio tako prisutan i normalan.

Novi Red krštenja želi ponovno upozoriti na organsku vezu sakramenata kršćanske inicijacije. U službenom izdanju nalazimo najprije opće napomene o kršćanskoj inicijaciji. To znači da je i mjesto na kojem se o tome govori naglašeno.⁹ Krštenje je u biti svojoj sastavni dio jedne veće cjeline sakramenata inicijacije.

To odgovara mentalitetu prve Crkve. Možemo kao primjer tog mentaliteta navesti Tertulijana u njegovoj izjavi: „Tijelo biva oprano, kako bi se duša očistila; tijelo biva pomazano, kako bi duša bila posvećena; tijelo biva označeno znakom križa, kako bi se duša ojačala; polaganje ruku zasjenjuje tijelo, kako bi duša bila prosvijetljena Duhom; tijelo se hrani tijelom i krvlju Kristovom, kako bi se duša nasitila Bogom.”¹⁰

Istu povezanost krštenja i drugih sakramenata kršćanske inicijacije spominje izričito i sadržaj Općih napomena u novom Redu krštenja djece.¹¹

U ispravnom stavu te povezanosti sakramenata kršćanske inicijacije možemo vrednovati istinski i svaki sakrament zasebno. Potvrda se ne prikazuje, kako bi neki htjeli, kao sakrament osobnog prihvaćanja odgovornosti koju su drugi mjesto nas primili na krštenju. Takvo prikazivanje potvrde ne odgovara niti onome što nam o potvrdi govori objava niti sveopćoj praksi Crkve sve do 19. stoljeća, a niti trajnoj praksi koja i danas vrijedi u istočnim crkvama.

Potvrda je punina onoga što je započeto krštenjem, a ne tek prihvaćanje nečega što je već primljeno. Tako nam naime objava bez ikakve dvoznačnosti prikazuje značenje drugog sakramenta kršćanske inicijacije. Htjeti potvrdu učiniti sakramentom zrele dobi – u psihološkom smislu riječi – značilo bi ne samo promijeniti

obred tog sakramenta (što nije u vlasti Crkve koja je primila od samoga Gospodina zbilju što je sadržavaju sakramenti te je sama smije jedino prikladnim znakovima izraziti različitim narodima i u različitim vremenima).¹² Ta duboka povezanost između krštenja i potvrde vidi se i iz Reda pristupa odraslih u kršćanstvo. Liturgijski je sačuvana cjelina i povezanost tih sakramenata. Kod odraslih je normalno da jedno iza drugog slijedi. To vrijedi kao nešto redovitije i iznad redovitosti koja je prisutna na Zapadu da biskup dijeli sakrament potvrde. U ovim slučajevima može potvrdu podijeliti i prezbiter koji je krstio.¹³

Nadalje, vidljiva je prema novim obredima i veza krštenja i euharistije. Dogmatski vjerujemo da o tome ne treba posebno govoriti. Priprava na krštenje i samo krsno slavlje otkrivaju vjernicima tu vezu. Krst (i potvrda) smjeraju k euharistiji ako krštenjem započinje zbilja (pritjelovljenje Kristu i zajedništvo u otajstvu njegove smrti i uskrsnuća) i to kao trajni bitak, odnosno stanje krštenika, zbilja koju euharistija jača i hrani. U Redu inicijacije odraslih to je ostalo jasno izraženo, kao što je to prisutno u prvim kršćanskim stoljećima. Sasvim je normalno da slijedi euharistija po krsnom i potvrdnom slavlju u istom liturgijskom činu.¹⁴ To se i iz-

⁹ Usporedi RK, Kršćanska inicijacija, str. 7–13.

¹⁰ Tertulijan, De resurrectione 8; PL 2,806.

¹¹ U sakramentima kršćanske inicijacije ljudi oslobođeni tame, s Kristom suumrli, suukopani, suuskrsli, primaju Duha posinjenja te sa svim Božjim narodom slave spomen–čin smrti i uskrsnuća Gospodinova. RK, Kršćanska inicijacija, br. 1. Krštenjem pritjelovljeni Kristu, uključuju se u Božji narod, te zadobivši otpuštenje svih grijeha, iz stanja u kojem su rođeni bivaju preneseni u stanje posinjene djece; postaju novo stvorenje iz vode i Duha Svetoga, pa se zovu i jesu djeca Božja. Obilježeni u potvrdi darom tog Duha Svetoga, pa se zovu i jesu djeca Božja. Obilježeni u potvrdi darom tog Duha, još se savršenije upriličuju Gospodinu... RK, Kršćanska inicijacija, br. 2.

¹² P. Farnes SCHERER, Krštenje: J. GELINEAU, Pastoralna teologija liturgijskih slavlja, Zagreb 1973, str. 340.

¹³ RI, br. 227 i 228: Između krsnog i potvrdnog slavlja, po potrebi, zajednica pjeva prikladnu pjesmu... Ako je krštenje podijelio biskup, dobro je da on odmah sam podijeli i potvrdu. Ako biskup nije nazočan, potvrdu može podijeliti i prezbiter koji je krstio.

¹⁴ Usp. RI, br. 232 slj.

ričito naglašava u predviđenom upozorenju kojim se svećenik prije pričesti obraća novokršćenicima.¹⁵

U Redu krštenja djece jednako je tako istaknuta veza između krštenja i euharistije. To se vidi posebno u zaključnim obredima. Tada je predviđeno da zajednica od krstionice krene k svetištu prema oltaru. Svi se okupe uz to mjesto euharistije, čime se želi izričito pokazati i nekako unaprijed očitovati kako je sudjelovanje u euharistiji završetak kršćanske inicijacije. Taj se dio obreda poglavito sastoji u moljenju Očenaša. U samom se upozorenju prije te molitve spominje ta povezanost: „Braćo i sestre! Ova su djeca krštenjem nanovo rođena. Sada se zovu i jesu djeca Božja. U potvrdi će primiti puninu Duha Svetoga, pristupit će k oltaru Gospodnjem, postat će sudionici njegova žrtvenog stola i u zboru vjernika Boga će zvati Ocem...”¹⁶ To je zapravo „votum eucharistiae” što ga roditelji i sabrana zajednica izražavaju namjesto novokrštenika.¹⁷

Dok se ističe krštenje kao sakrament kršćanske inicijacije, upozorava se na svu dinamiku pastoralnog karaktera toga sakramenta. Taj sakrament nije onda samo jedan izolirani trenutak nekog liturgijskog obreda, nego je naklamljen na istinsku i nezaobilazivu potrebu i dužnost duboke pripreve za taj sakrament (samih krštenika ako su odrasli, odnosno roditelja malog djeteta). Upućenost krštenja na druge sakramente osigurava krštenju njegovu životnost, prisutnost u tijeku kršćanskog života i naslonjenost na sav daljnji rast u vjeri. Upozorava se pritom da su roditelji dužni pobrinuti se da to krštenje zaista ne ostane puka ceremonija, nego sakrament života.¹⁸ Isto se tako sve jasnije vidi i trajnost učinaka sakramenta krštenja: neizbrisivi pečat posinjenja i djelotvorna milost.

KRŠTENJE – SAKRAMENT VJERE

Ovo sigurno nije „teološka” novost. To je stalna istina o sakramentu krštenja. „Tko bude vjerovao i pokrstio se, spasit će se!”¹⁹ Crkveno učiteljstvo utemeljeno na vjeri Crkve kroz povijest pokazuje krštenje kao znak vjere. Drugi vatikanski sabor govori u tom svjetlu o svim sa-

kramentima, pa prema tome i o sakramentu krštenja. Sakramenti vjeru ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu „otajstva vjere”.²⁰ Kao znakovi vjere sakramenti trebaju onda u skladu s liturgijskom reformom „jasnije izraziti one svetinje koje su u njima označene”.²¹ Krštenje je u najvišem smislu riječi znak vjere koju krštenik prihvaća. Zbog toga i sam obred treba biti izraz kršćanske vjere.

Naglašavanje krštenja kao sakramenta vjere ima za sebe i životne posljedice, što Red krštenja ističe: „A da bi sakrament postao potpuna stvarnost, potrebno je da se djeca kasnije pouče u onoj vjeri u kojoj su krštena. Osnova pak za to bit će ranije primljeni sakrament. Kršćanska naime pouka, koja djeci po pravu pripada, ne ide ni za čim drugim nego da ih malo-pomalo dovede do toga da spoznaju Božji naum u Kristu te samo jednom usvoje onu vjeru u kojoj su kršteni.”²²

Iz nekih elemenata u novom obredu krštenja može se na poseban način vidjeti upravo ta dimenzija krštenja kao sakramenta vjere. Sigurno da je i stari obred to isto imao u nekom smislu sadržano u sebi, jer to spada na bit tog sakramenta, ali ipak možemo istaknuti da je novi obred toj dimenziji dao zaista dostojno mjesto.

a) Služba riječi Božje

U svim je obnovljenim obredima nakon II. vat. sabora važno mjesto našla Božja riječ. Njoj

¹⁵ RI, br. 234: Prije pričesti, tj. prije „Evo Jaganjca Božjeg”, voditelj može kratko upozoriti novokrštenike o uzvišenosti tolikog otajstva koje je vrhunac pristupa i središte cjelokupnog kršćanskog života.

¹⁶ RK, br. 68.

¹⁷ Usp. P. Farnes SCHERER, Krštenje, kao gore, str. 341–342.

¹⁸ RK, Prethodne napomene, br. 6, t. 5: Nakon krštenja roditelji, zahvalni Bogu i vjerni preuzetoi zadaci, dužni su dijete privesti do spoznaje Boga, čiji je ono postalo posinjak, i pripraviti ga na primanje potvrde i na sudjelovanje u presvetoj euharistiji.

¹⁹ Mk 16,16.

²⁰ Usp. SC, 59.

²¹ SC, 21.

²² Prethodne napomene, br. 3.

se pridaje izuzetna važnost i pažnja. Nema sakramenta, a po mogućnosti niti sakramentalu u svojoj izvornoj formi, a da ne uvaži taj element riječi Božje. To ulazi i u samu unutarnju strukturu sakramenata po kojima se oni ostvaruju uz elemente materije i riječi. Riječ Božja upozorava na taj širi kontekst riječi, tj. na cjelokupni sadržaj vjere prisutan u pojedinom sakramentu. Tako je u sakramentu krštenja riječ Božja našla svoje mjesto i to u svojoj redovitoj formi. Po mogućnosti Služba riječi sadrži odlomke iz starog i Novog zavjeta. Pretpostavlja se i odgovor na Božju riječ, a jednako tako i komentar Božje riječi kroz homiliju. Sve to služi kao hrana vjere. „A kako da povjeruju u onoga koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika?“²³

b) Komentari simboličnih čina

Svaki pojedini čin, svako pristupanje nekom znanu prigodom dijeljenja sakramenta krštenja popraćeno je ili direktnim komentarima koji objašnjavaju određenu gestu ili obred odnosno obogaćeno je molitvom u kojoj se to na sasvim jasan način izražava. Tako dobivaju određene geste i obredi svoju formu, tj. izražava im se značenje u okviru vjere. Vrlo je važan taj element po kojem onda određeni obredi gube svaki mogući „magijski“ prizvuk a bivaju potpuno usmjereni na izvorište svekolike krsne djelatnosti – a to je Božji zahvat u životu čovjeka. Kod toga vidimo sasvim određene molitvene ili druge komentare uz blagoslov vode, uz mazanje krizmom, uz otklinjanja, davanje znakova svijetle i haljine i drugo. Sve je to potrebno da krštenje zaista bude istiniti sakrament vjere u autentičnoj dinamici Božjeg djelovanja i vjerničke otvorenosti tom Božjem zahvatu.

c) Ispovijest vjere

Produbljena je sama ispovijest vjere – simbol vjere. Dodani su i izričiti elementi pashalnog otajstva i to uskrsnuće i uzašašće. U prijašnjem je obredniku bilo izraženo samo otajstvo „rođenja i muke“.²⁴ Doduše, treba priznati da je izraz „passum“ iz starog obrednika, u vrijeme kad je sastavljen, izražavao cjelo-

kupnost Kristova pashalnog otajstva. Zapravo izraz „passum“ označavao je cjelokupno otajstvo trpljenja–smrti–uskrsnuća. Međutim, to danas kod vjernika više nije samo po sebi razumljivo, i zato je ovaj prošireni izraz pashalne vjere sigurno prikladniji u ovom sakramentu vjere.²⁵

d) Obred uranjanja

Da je krštenje zaista sakrament vjere i da iz te vjere proizvodi svoje učinke, pokazuje i obnovljeni obred krsnog uranjanja. Već je bilo uhodano u zapadnoj Crkvi da se krsti gotovo isključivo polijevanjem. Međutim, sigurno je da uranjanje pokazuje na jasniji način tajnu vjerske istine krštenja: umrijeti s Kristom, biti s Kristom suukopan i suuskrsnuti s Kristom. Vođa je simbol groba. Uranjanje, odnosno izranjanje označava to umiranje starom svijetu i starom čovjeku i uskrsivanje na novi život. Nismo više staro stvorenje, nego novi čovjek po mjeri Kristova rasta. Očito je koliko upravo ovaj obnovljeni obred krštenja pruža bogate sadržaje vjerskoj refleksiji.

e) Priprava na krštenje

I iz neprestanog naglašavanja da se imaju pripremiti roditelji, zatim cijela obitelj te i zajednica na sakrament krštenja može se vidjeti koliko je važna vjera za taj sakrament. To je sakrament vjere i potrebno je učiniti sve da se taj sakrament vjernički primi, razumije i da mu se u svjetlu vjere i pristupi. „Vrlo je važno da se roditelji – potaknuti vlastitom vjerom ili uz pomoć prijatelja i drugih članova zajednice, prikladnim sredstvima kao što su knjige, pisma, obiteljski katekizmi – pripreme na svjesno sudjelovanje u slavlju krštenja.“²⁶ „Što se tiče vremena podjeljivanja krsta, neka se... napokon, ako to ne smeta većem dobru djeteta, imaju u vidu pastoralne potrebe, to jest dostatno vrijeme da se pripreme roditelji i da se dolično uredi

²³ Rim 10,14

²⁴ Usporedi: RIMSKI OBREDNIK, Zagreb 1929: Krštenje djece, str. 18.

²⁵ Usp. P.F. SCHERER, Krštenje, nav. mj., str. 338.

²⁶ RK, Prethodne napomene, br. 5, t. 1.

samo slavlje kako bi se prikladno izrazilo značenje obreda.”²⁷

Bilo je potrebno naglasiti da je krštenje sakrament vjere i upozoriti na gornje elemente, budući da još i danas izvjesni broj obitelji i ljudi u krštenju djece vide tek neki tradicionalni obred, izvanjski čin koji doduše skriva nešto u sebi, ali ne dovoljno prisutno. Krštenje više nego ikoli drugi sakrament zaslužuje naslov sakramenta vjere. To je i jedno od njegovih imena. Samo vjera odraslih opunomoćuje da se netko krsti, samo vjera roditelja daje pravo na krštenje djece odnosno samo je vjera Crkve nositeljica krsnog obreda.²⁸ Potrebno je stoga da se ta dimenzija vjere otkrije i produbi.

KRŠTENJE – VRATA CRKVE

Želimo na poseban način svratiti pažnju na činjenicu da je krštenje kao sakrament obraćenja i Novoga saveza na poseban način i sakrament učlanjenja pojedinog čovjeka u Crkvu kao Narod Božji odnosno u Mistično Tijelo Kristovo. Iz Novog zavjeta to je sasvim vidljivo. „I oni, prigrlivši riječ njegovu, krstiše se, te im (zajednici apostola) se u onaj dan pridruži oko tri tisuće duša.”²⁹ Slično govori i Pavao. Npr.: „Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni...”³⁰ Očito je u tom kontekstu da „biti kršten” znači isto što i „biti uključen u zajednicu krštenih”. Nema u Novom zavjetu ni jednog svjedočanstva po kojem bi se dalo naslutiti da je netko postao članom zajednice bez krštenja, a isto tako niti da bi se moglo shvatiti da se netko po primljenom krštenju može naći negdje vani.

Krštenje se prema tome ne može niti iz liturgijskog konteksta promatrati kao neki zasebni, izolirani čin koji se eventualno nekako privatno ili poluprivatno tiče samo onih najbližih, ili čak možda samo zapravo krsitelja i krštenika. U Prethodnim napomenama u Redu krštenja nalazimo tako često spominjanje zajednice koja na najrazličitije načine preuzima po pojedinim akterima određene uloge i stvara ozračje Crkve.

a) Krštenje je „slavlje”

Krštenje je po izričitom rječniku obnovljene liturgije „slavlje”, a to znači da ne može biti

tretirano kao neki privatni čin ili kao privatna pobožnost. Ne može biti neko osobno razračunavanje zbog izvjesnih napetosti u savjesti tradicionalnih kršćana. To je „slavlje”, a to znači svečani čin Crkve, tj. da u tome sudjeluje na bilo koji način čitava zajednica, da se po tom slavlju izražava i stvara Crkva. Kao što je euharistija slavlje, kao što poznamo i neka druga slavlja, tako je i krštenje. Karakter „slavlja” zapravo govori o karakteru crkvenosti sakramenta krštenja.

b) Nositelji službi i odgovornosti

Nadalje, već spomenuti niz aktera u tom slavlju govori o svestranoj prisutnosti Crkve. Crkvu predstavljaju roditelji, zatim kumovi, svećenik, a onda oni koji pomažu svećeniku kod pripreme i kod ostvarivanja sakramenta krštenja, zatim čitava zajednica koja neka bude prisutna u takvim činima jer su to svečani čini određene mjesne Crkve.³¹ Imamo sasvim određene i naglašene uloge zajednice. Zajednica ima svoju vlastitu odgovornost u svemu što se zbiva. Prisutnost zajednice pored roditelja i kumova pojašnjava činjenicu da vjera u kojoj se krste djeca predstavlja blago ne samo njihove obitelji nego i sve Kristove Crkve.³² Potom, roditelji imaju svoju ulogu koja je nezamjenjiva, odgovorna. Posebno je vidljivo njihovo sudjelovanje u samoj dinamici krštenja, a isto tako i onda u velikoj i teškoj obvezi da dijete odgoje u toj vjeri Crkve.³³

„Sama priprava na krst dužnost je Božjeg naroda, tj. Crkve. Duh Sveti odrasle poziva k evanđelju posredovanjem Crkve, a djecu krštava i odgaja u njezinoj vjeri. Važno je da pritom po-

²⁷ RK, Prethodne napomene, br. 7. t. 1.

²⁸ RK, Prethodne napomene, br. 8.

²⁹ Dj 2,41.

³⁰ 1 Kor 12,13. Usporedi nadalje slijedeća i druga mjesta: Kol 1,13 slj.; 18. slj.; 2,8–15; Ef 1,3–14. 20–23; 2,10. 14–22; 3, 6–12.

³¹ Usp. RK, Prethodne napomene, br. 4: Božji narod, to jest Crkva, koju predstavlja mjesna zajednica, ima velik udio u krštenju i odraslih i djece. Dijete ima, i prije i poslije primanja sakramenta, pravo na ljubav i pomoć zajednice.

³² Usp. RK, Prethodne napomene, br. 4.

³³ Usp. RK, Prethodne napomene, br. 6. t. 4–5.

red svećenika sudjeluju i laici. Tu su prisutni kumovi, roditelji, rodbina, prijatelji, znanci, šusjedi i drugi članovi mjesne Crkve, kako bi se očitovala zajednička vjera i zajednička radost što se novokrštenici primaju u Crkvu.”³⁴

c) Kumovi

Jedanako tako posebno bismo naglasili i ulogu kumova kao specifičnih predstavnika Crkve u koju krštenici ulaze. To se vidi iz starodrevnog običaja po kome odrasla osoba ne može na krštenje bez kuma. On se odabire iz kršćanske zajednice i pomaže kršteniku u pripravi, zatim poslije krštenja nastoji mu pomoći da ustraje u vjeri i u kršćanskom životu. Kum je prisutan i kod krštenja djece. On na neki način predstavlja i krštenikovu obitelj koja se duhovno povećava,³⁵ i ulogu majke Crkve.³⁶

d) Mjesto krštenja

Vrijeme i mjesto krštenja jedanako tako govore o tom sakramentu ulaska u Crkvu. Početni obred se i vidljivo može obaviti na vratima crkve. To je simbolično već prema prastarjoj teološkoj izreci da je krštenje „janua Ecclesiae – vrata Crkve”. Na vratima crkve svećenik pita roditelje i kumove: „Što tražite od Crkve Božje za I.?”³⁷ To je početni obred prihvaćanja a simbolika vrata nije nevažna.³⁸ Na oca i majku u pratnji kumova spada da predstave Crkvi svoje dijete za krštenje.³⁹ Značenje mjesta govori o unutarnjoj dinamici ulaska u Tijelo Kristovo, u Narod Božji, u Crkvu. Od vrata do određenog mjesta kreće se potom povorka s djetetom koga „kršćanska zajednica prima s velikom radošću”.⁴⁰ Kretanje povorke u više navrata prema određenim mjestima govori o simbolici sve dubljeg poniranja u Tijelo Kristovo, sve jasnijeg ulaženja u Crkvu.

Da bi se što jasnije pokazalo kako je krst sakramenat vjere Crkve i uključenja u Božji narod, neka se redovito slavi u župskoj crkvi, koja mora imati krsni studenac.⁴¹ U uputama Reda krštenja osjeća se velika zainteresiranost za simboliku mjesta. Zato se izvan velikog razloga ne smije krstiti po privatnim kućama.⁴²

e) Vrijeme krštenja

I upute o vremenu kad se ima obavisti krštenje uključuju u sebi taj eklezijalni karakter sakramenta. Budući da to nije privatan čin, neka se onda krštenje obavlja u svečanije dane. Važni su u tom pogledu posebno dani kad Crkva slavi vazmena otajstva. Tako npr. vazmeno bdijenje predstavlja najidealniji trenutak za krštenje.⁴³ Jednako je tako nedjelja privilegirani trenutak dijeljenja ovog sakramenta, budući da je to dan Gospodinova uskrsnuća, a isto tako to je i dan kad se kršćanska zajednica, tj. Crkva u malom, okuplja na svoje redovite sastanke. U okviru toga krštenje ima isto tako svoje privilegirano mjesto. Samo je po sebi razumljivo da onda to treba biti u vrijeme kada odgovara čitavoj zajednici, posebno roditeljima i kumovima, te u dogovoru s krstiteljem (župnikom odnosno svećenikom).

Nije nevažan podatak da novi Red krštenja predviđa i mogućnost da se krštenje obavlja i pod nedjeljnom misom. To je moguće i pod misama u obične dane, ako se tada obavlja krštenje, premda je nedjelja prikladniji trenutak, kao što je gore spomenuto.⁴⁴ Euharistija je sakramenat u kojem se Crkva ostvaruje, hrani, prepoznaje. To je sakramenat konkretne okupljene Crkve, kao zajednice Tijela Kristova. U tom okviru može se sasvim jasno vidjeti i eklezijalni karakter krštenja, odnosno značenje krštenja kao sakramenta ulaska u Crkvu, budu-

34 RK, Kršćanska inicijacija, br. 7.

35 U tom pogledu već i crkveno pravo naglašava da je nevaljala ženidba koja bi se sklopila između krštenika s jedne strane te djelatelja krštenja odnosno krsnog kuma s druge strane i to radi duhovnog srodstva. Usp. dosadašnji CIC can. 1079 i 768.

36 RK, Kršćanska inicijacija, br. 8.

37 RK, 37.

38 RK, 35,

39 RK, 33.

40 RK, 41.

41 RK, Prethodne napomene, br. 10.

42 RK, Prethodne napomene, br. 12.

43 Usp. RK, Prethodne napomene, br. 9.

44 Usp. RK, Prethodne napomene, br. 29 i 30.

ći da je to izraženo donošenjem ili dovođenjem krštenika da taj sakrament primi upravo u trenutku kad se Crkva najbolje prepoznaje kao zajednica vjere, ufanja i ljubavi.

f) Red donošenja u crkvu već krštenog djeteta

Želimo naglasiti još slijedeći, ali vrlo važni elemenat. Tiče se Reda donošenja u crkvu već krštenog djeteta.⁴⁵

Odgovori roditelja na upite služitelja sasvim jasno govore o značenju krštenja. Naime, dijete je kršteno u izvjesnoj opasnosti i upravo si je u tim okolnostima osiguralo po tom sakramentu sve krsne milosti povezane uz dimenziju spasenja. Međutim, da ne izbljedi narav krštenja kao sakramenta ulaska u Crkvu, potrebno je, kad dijete prizdravi ili se te određene okolnosti promijene, da se dijete obredno donese u crkvu. Na pitanje što sada traže od Crkve za već kršteno dijete, roditelji odgovaraju: „Da očitujemo pred zajednicom da je primljeno u Crkvu.”⁴⁶ U daljnjem se tijeku govori kako je dijete primljeno u Crkvu, a tim se činom to i na izvanjski način želi posvjedočiti.⁴⁷ I u tome se novi Red krštenja razlikuje od Reda krštenja Pavla V. gotovo da nemaju nikakve adaptacije situaciji da je dijete već kršteno, tj. da je „već u Crkvi”⁴⁸

Smijemo zaključiti da je u kontekstu novog Reda krštenja sasvim jasno naglašeno kako krštenje nije samo neki individualni čin s pojedinačnim skrivenim učincima, nego zaista sakrament Crkve i sakrament kojim se ulazi u Crkvu: „Jedino je naime Krist Posrednik i put spasenja, prisutan među nama u svome tijelu, koje je Crkva; a On naglašavajući izričito potrebu vjere i krštenja, potvrdio je time i potrebu Crkve, u koju ljudi ulaze po krštenju kao kroz vrata.”⁴⁹ Zato je svečano slavlje krštenja zaista ulazak u Crkvu. Novi je čovjek rođen u Obitelji. Novi je živi kamen ugrađen u tu građevinu Tijela Kristova koje je Crkva. Stoga na bit krštenja spada, a to se vidi iz obreda u novom Redu krštenja, da je to ulazak u Božju obitelj, tj. u zajednicu Isusa Krista, u Crkvu.

Želimo posebno naglasiti da u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi, gdje Sabor govori na 15

mjesta o krštenju, ni jednom ne spominje krštenje isključivo u odnosu na istočni grijeh, tj. ne spominje krštenje u jednom individualnom smislu koji je u prijašnjem shvaćanju bio najprisutniji. Kad kažemo da krštenje briše istočni grijeh, onda je tu riječ o nepotpunom izražavanju o krštenju. Sigurno je da se krštenje ne može definirati isključivo u funkciji brisanja istočnog grijeha, budući da tada mnoge druge istine o krštenju i njegovim učincima ostaju u sjeni. Nadalje, teologija o istočnom grijehu nije u Crkvi ona najizvornija i najtradicionalnija. U objavi nema svojih jednoznačnih korijena kojima bi se onda moglo u potpunosti zadovoljiti teološka istraživanja o krštenju. Prodrila je u povijest preko svetog Augustina i na temelju njegova genija dominirala je ta teologija zapadnom Crkvom.

Novi naglasci u Redu krštenja (ne treba žuriti, valja se dobro pripremiti, važno je da može i majka oporavljena sudjelovati, treba biti prisutna zajednica i dr.) stavljaju u prvi plan istinu o krštenju kao o ulasku u zajednicu spasenja. Ta je istina kompletnija i pozitivnija. U njoj je sadržana i istina o istočnom grijehu, ali i mnogo više. Nalazimo tu i pozitivne vrednote spasenja, zapravo sve ono što je sadržano u tajni Crkve.

ZAKLJUČAK

Novi Red krštenja plod je koncilske obnove Crkve. Riječ je o Redu koji je proistekao kao imperativ sadašnjeg trenutka Crkve. Dok zaključujemo da je krštenje sastavni dio cjelokupne kršćanske inicijacije, želimo posebno naglasiti dinamiku rasta. Krsno je slavlje vrhunac jednog života u intenzivnoj pripravi samih krštenika ili

⁴⁵ Usp. RK, 165–185.

⁴⁶ RK, 167.

⁴⁷ RK, 170: „I..., kršćanska zajednica zahvaljuje zajedno s tvojim roditeljima. S velikom radošću prima te i svjedoči da si već primljen(a) u Crkvu...”

⁴⁸ Usp. RIMSKI OBREDNIK, Zagreb 1929: gl. V; Kako se dopunja nad krštenim djetetom, što je bilo izostavljeno. Str. 47–54. Ili gl. VI: Kako se dopunja nad krštenim odraslim, što je bilo izostavljeno. Str. 54–72.

⁴⁹ II. VAT. SABOR, Dogmatska konstitucija „Lumen gentium” o Crkvi, br. 14.

čitave zajednice, a tisto tako u povezanosti s drugim sakramentima to je polazište jednog novog životnog programa. Zato samo krsno slavlje poziva svojim naglascima na hod prema naprijed i obvezuje sve sudionike takvog slavlja.

Potom, mnogi elementi u krsnom obredu upozoravaju na krštenje kao sakramenat vjere. Ta bi činjenica htjela obraniti zajednicu i pojedince od svakog površnog ili pogrešnog gledanja na krštenje. Bog je onaj koji čini. On je vjerran svojim obećanjima. Čovjek ne može nekim „magičnim činima” prisiliti Boga na djelovanje. Čovjek se može vjerom otvoriti. Zato krštenje želi biti i ostati sakramenat vjere u Boga i Oca koji je tako ljubio svijet da je dao Sina svoga.

Krštenje u odnosu na Crkvu, kao sakramenat ulaska u Crkvu, stavlja pred svaku konkretnu Crkvu određena pitanja. gdje je takva zajednica koja je sposobna odgojiti i uputiti ljude u tajnu spasenja? Koja je zajednica sposobna da svijetli primjerom i da hrani ljubavlju novokrštenike? Da li se naše zajednice odgajaju za tu i takvu krsnu odgovornost? U kojoj se zajednici ili župi mjestu ili obitelji slavi „krsni dan” pojedinih članova? Krštenjem se i svaka određena zajednica obvezuje na nešto sasvim određeno. To je sasvim jasno izraženo u odnosu na roditelje i kumove,⁵⁰ ali, kao što je već rečeno, isto tako i u odnosu na cijelu zajednicu vjernika.

⁵⁰ Usp. Rk 39 i 40. i paralelna mjesta.